

De haven van behoudenis
Alleen bij God in Zion is.

(Aangebracht op Kerkraam
in Delfshaven.)

Nooit zal ik dat oogenblik vergeten.

Het was op den 2^{den} September 1920; omstreeks twaalf uur.

Neergeknield ben ik toen, met eenige oude en jongere mannen, op de helling van de kade bij den ouden molen te Delfshaven, waar drie honderd jaar geleden John Robinson en de achterblijvenden afscheid namen van de naar Noord-Amerika vertrekkende „Pilgrims.”

Juist op dezen zelfden 2^{den} September kwam in „De Jongelingsbode” een artikel voor onder den titel „Een Pelgrimsreis,” waartuit ik het volgende overneem: „Holland was den Pilgrim Fathers lief geworden in de twaalf jaren tijds, die zij er doorbrachten, en met hartelijke waardeering spreken brieven en herinneringen over Europa's toevluchtsoord. Evenals het scheiden van den vaderlandschen bodem, viel ook het afscheid van de achterblijvende geloofsgenooten en de gastheeren in Holland zwaar. John Robinson smeekte voor de laatste maal een zegen af op de moeilijke reis en de uitvoering der gemaakte plannen. Een laatste omarming, een laatste handdruk, en de „Speedwell” verliet Delfshaven om koers te zetten naar Plymouth in Engeland, vanwaar de „Mayflower” de Pelgrims naar Nieuw-Plymouth, de nieuwe kolonie in Noord-Amerika, bracht.”

De schrijver, die deze regelen stellig eenige dagen vóór den 2^{den} September heeft geschreven, heeft er niet aan gedacht, dat op denzelfden dag, dat ze gelezen werden, op dezelfde plek, waar drie eeuwen geleden de voetstappen stonden dezer mannen Gods, en waar zij elkander den trouwen God aanbevelen, mannen van onzen tijd zouden neerknielen, om God te smeeken, hun iets meer te geven van het geloof der Pilgrim Fathers, van het geloof, dat bergen verzet, dat alles vermag, van het geloof, dat blind is voor de toekomst, omdat het de belofte vasthoudt en zich vastklemt aan den Onzienlijke.

Trouwens, hoe had de schrijver aan zoo iets kunnen denken? Evenmin als schrijver dezes, die toch, omdat hij uitgenoodigd werd tot bijwoning van het Congres, van alles wat in de Pelgrims-herdenkingsdagen geschieden zou, op de hoogte was. Maar dit oogenblik stond ook niet op het Programma. Gelukkig niet. Want zoo iets kan niet gemaakt, doch moet geboren worden. Zoo iets moet spontaan uit het hart komen van een man des gebeds.

En dat is geschied.

Wij waren dien morgen om negen uur uit Leiden vertrokken met een boot, versierd met vlaggen in Amerikaansche, Engelsche en Nederlandsche kleuren. Het was in herinnering van de reis, die drie honderd jaar geleden de Pelgrims van Leiden naar Delfshaven maakten, om vandaar uit met de Speedwell — een geschilderde afbeelding op glas van dit zeilschip is in de Delfshavensche Ned. Herv. Kerk te zien — naar Engeland verder te reizen. De tocht ging eerst door het nieuwe Rijn- en Schiekanaal, en terwijl de deelnemers aan den tocht zich met elkander onderhielden, zongen

eenige jonge mannen en jonge vrouwen onder de uitnemende leiding van Dr. J. Riemens schoone liederen, o.a. het „Wilt heden nu treden” uit Valerius' Gedenck Clanck, en enkele zangen uit den Mayflower-bundel. Na vijf kwartier varens kwam de boot in Leidschendam, waar de tocht werd voortgezet per trein en tram naar Delfshaven, waar om één uur een herdenkingsdienst zou gehouden worden in de Herv. Kerk.

Tot zoover vond alles nauwkeurig volgens „Programma” plaats.

Maar nu gebeurde er iets, waarop niemand had gerekend. We waren nog wat te vroeg, en we hadden tijd, den ouden molen te zien, die voor deze gelegenheid versierd en bevlagd was. We beklommen het hooge gevaarte, bewonderden het uitzicht. Maar daarvoor was ik toch niet meegegaan. Het was geen plezierreis. Het was de bedoeling in herinnering te brengen die mannen van vroeger eeuwen, die wel wat anders hadden gedaan dan aan versieren en vlaggen en schoone uitzichten denken. Daarom ging ik spoedig naar beneden, en richtte mijn schreden naar het water, vlak bij den molen, waar wij straks zouden afvaren, en waar in vroegere eeuwen de „Speedwell” vertrok met biddenden aan boord, terwijl biddenden op den wal achterbleven....

En zie, toen zag ik daar den ouden F. B. Meijer uit Londen, in ons land zoo bekend door zijn boeken: „Israël, een Vorst Gods,” „Jozef — bemind — gehaat — verhoogd,” enz.; en op zijn beminnelijk gelaat lag groote ernst en diepe zielevreugde uitgestrekt. Rondom hem stonden een aantal Amerikaansche, Engelsche en Nederlandsche Congresleden, en verder eenige Delfshavenschen, waaronder vooral vele kinderen. Met anderen voegde ik mij dicht bij Dr. Meijer, en hoorde, hoe hij voorstelde, te zamen het lied te zingen: „O God, our help in ages past.” Een Amerikaan vertelde mij later, hoe dit lied bij velen geliefd is, vooral in moeilijke tijden gaarne wordt gezongen, en wel eens het lied van den „wacht-tijd” wordt genoemd. „O God, onze Hulp in de eeuwen, die voorafgingen!” 't Is als de Psalm: „Gij zijt ons een Toevlucht van geslacht tot geslacht.” Er volgt dan ook in het lied de gedachte, dat Hij, die in vroeger eeuwen kracht gaf, ook nu en in de komende jaren te midden van storm en nood de Zijnen niet zal begeven, en het eindigt met de bede: „Wees Gij onze Bewaarder, ons Eeuwig Thuis.”

Dr. Meijer vertelde nu in het kort de geschiedenis van het vertrek der Pilgrims. En toen kwam het zoo onvergetelijke oogenblik. Toen stelde hij voor om op die plek te knielen en te bidden. Enkelen gaven gehoor aan dit verzoek, en Dr. Meijer stortte toen zijn hart uit in een roerende smeeking: voor al Gods volk, om toch iets meer te bezitten van den moed en het geloof van de geloofshelden, van welke de geschiedenis ons spreekt, om toch meer als pelgrims hier beneden te leven; voor de wereld, opdat door Gods liefde nog velen mochten worden aangetrokken en behouden, vooral ook van de bewoners der gemeente Delfshaven, welke het voorrecht had gehad, zulke oogenblikken binnen haar grenzen te beleven.

Een hartelijk „Amen” weerklonk.

En toen daarop Dr. Horton uit Londen de vraag deed, of niet een der aanwezigen hem kon vertalen, daar hij zoo gaarne wilde, dat de jongens en meisjes van Delfshaven dezelfde geschiedenis vernamen, en Baron Mackay zich hiertoe bereidwillig aanbood, hoorden we op hartelijke wijze aan de kinderen, die daar stonden, mededeelen, waarom die mannen driehonderd jaar ge-

leden vertrokken waren, en wat ook zij daaruit te leeren hadden. „We hebben een hemelschen Vader nodig,” zoo eindigde spreker, „dien wij door Jezus Christus leeren kennen als onzen Vader, en die dan altijd en in alles voor ons zorgt.”

Misschien veroorlooft deze of gene, die niet veel over de Pilgrim Fathers las, zich de opmerking: maakt men niet te veel beweging van deze mannen, en vertrokken ze wel zoo gelukkig-vertrouwend uit ons land?

Dr. Nehemiah Boyton uit Brooklyn gaf daarop later een voortreffelijk antwoord.

Was het zoo bijzonder, dat een handvol mannen naar Amerika scheep ging? De Almachtige werkt Zijn groote plannen meestal zoo uit, dat hetgeen geschiedt schijnbaar niet vermeldenswaard is. Die enkele mannen waren Engelschen, die hun vaderland verlieten, omdat ze daar God niet konden dienen naar de Schrift. Hier werden ze ontvangen, eerst in Amsterdam en daarna in Leiden. En hun uitlevering, toen die gevraagd werd door het machtige Engeland, werd moedig geweigerd. Toch voelden zij zich op den duur niet thuis in ons land, en besloten een Engelsche kolonie in de nieuwe wereld te stichten. En in 1620 scheepten zij zich daartoe in Delfshaven in, terwijl alleen de zwakken hier achterbleven.

Dit alles had veel droevigs. Vervolgd om des geloofs wil. Uitgebannen. Zeilend naar een onbekend werelddeel op een klein schip met al de gevaren van storm en ondergang.

Maar waren deze menschen nu vluchtende zwakelingen? Voorwaar, er zou nooit meer over hen gesproken zijn. Waren zij somber gestemden, overgegeven aan droefheid? Neen — antwoordde Dr. Nehemiah B. — zij hebben niet enkel geluisterd naar zeemeewrakken en 't gieren van den storm, maar zij hebben ook gelachen, gerookt, in één woord als gewone menschen zich geopenbaard. Maar wat gewone menschen niet hebben, wat alleen Gods genade ons geeft: in hun ziel was een kreet naar God, onbevreesd voor de meening der menschen. En die afhankelijkheid van God alleen, geeft durf. Zie, die geest heeft ook de wereld nu nodig. En daarom is het zoo gewichtig, aan zulke getuigen te gedenken. Deze mannen hebben niet alleen naar Noord-Amerika de hoogste idealen van geloofsvrijheid en verdraagzaamheid, die ze in Holland vonden, overgebracht, en daardoor de grondslagen gelegd der groote Republiek: de Vereenigde Staten van Noord-Amerika, zoodat de booze daad van Englands koning door God zelfs voor de wereld ten goede is gekeerd, maar deze mannen leeren ons in onzen wonderen tijd, dat wij door hoogere dingen moeten beziel worden. God is nog niet dood. Ook niet in onze dagen van wetenschappelijk denken en weten. Hij leeft. Ook aan deze plaats. Ook op dit oogenblik. Zooals ook de Pilgrims leven. Zooals Jezus Christus leeft en leven zal in eeuwigheid.

Ik heb in de enkele dagen, dat ik van God het voorrecht ontving, oogenblikken bij te wonen en woorden te hooren, die mij nog lang zullen dienen, zóoveel meegemaakt, dat ik bladzijden zou kunnen vullen met de mededeeling er van.

Maar ik zal het niet doen.

Ik wil alleen enkele bijzonderheden onder uw aandacht brengen.

Ten eerste, dat er ook Pilgrim-Mothers zijn geweest. In 't geheel waren er 41 mannen en 18 vrouwen, die op den grooten Oceaan dreven om 't land der vrijheid

te bereiken. En van deze 18 vrouwen zijn er binnen zes maanden tijds 14 in die nieuwe wereld gestorven! Maar de invloed dezer vrouwen is daarom niet geringer te achten. Ze hebben hun mannen niet in den weg gestaan, doch aangevuurd. Ze hebben hun kinderen hun onverschrokken, blijmoedig-geloovigen geest meegegeven en nagelaten. En daarom gedenken wij niet alleen aan Pelgrim-Vaders, maar ook aan de Pelgrim-Moeders.

Ten tweede, dat deze mannen, die daar vertrokken uit Delfshaven geen ouden van dagen, maar jongeren waren. De oudste was 35, er was er een van 31, er waren er van 28, zelfs een van 23. Wij vergissen ons zoo dikwijls in den leeftijd. De Schrift spreekt van jongelingen — dat is in den eersten mannelijken leeftijd — die sterk zijn en overwinnen. Was niet Timotheüs zulk een „jongeling”? Laat er ons toch aan gedenken, dat een Jozef, een Samuel, een David en zoo vele andere mannen van beteekenis, van verschillende rang en stand en ontwikkeling, zich in hun jeugd op God hebben geworpen en daardoor de wereld nog van zich doen spreken. Neen, deze mannen deden dit niet, evenmin als de Pilgrim-Fathers, met de gedachte, dat de wereld dan later over hen spreken zou. Zij dachten in 't geheel niet aan zichzelf. Menschen, die aan zichzelf denken, zijn altijd vlug beleedigd, teleurgesteld, en brengen niets blijvends tot stand. Maar zij, die alleen denken aan God, en rekening houden met Zijn wil, al zijn ze jong, leven ook voor anderen en niet alleen voor het heden. De tijd zal het openbaren.

Ten derde, dat de ware vrijheid gebondenheid aan God is. Al zouden we alléén staan, achteruitgezet en niet erkend worden, te doen wat God van ons wil, gaat boven alles. Liever met weinigen in een schip met een vrij geweten God dienen, dan met velen eer genieten tegen ons geweten in. Die ware vrijheid is echter geen betweterij, ze is op Gods Woord gegrond. En ze wil voorgelicht worden; zooals bleek uit de schepelingen van de Mayflower, die het niet zochten in de mooie stoelen en banken, maar in een bibliotheek van wel 400 boeken, waaruit ze onderweg heel wat leerden, dat hun later te pas kwam en nu voor een gansch werelddeel nog vrucht afwerpt.

Ten vierde, dat de gedachte aan eenheid en saamhoorigheid een Goddelijke gedachte is. Ook voor onzen tijd, waarin aller hart er zoo naar uitgaat, zoo de overdenking en beoefening waard. Maar dan een eenheid en saamhoorigheid niet in den zin van „broederschap van alle menschen,” maar van hen, die 't Christelijk geloof belijden, zooals de Pilgrim-Fathers dit deden. Deze mannen waren van verschillende stand en ontwikkeling. Daar waren de gestudeerden en de werklieden. Maar allen waren één in Christus. Wat is het heerlijk, zóó samen te zijn, samen te bidden en te danken, te onderzoeken wat God van ons wil! Straks zal het naar buiten ontwijfelbare zegeningen doen uitstroomen. „Deze eenheid,” zei de heer René van Ouwenaller in antwoord op den hem als Voorzitter van het Ned. Bijbelgenootschap geschonken Engelschen Bijbel, is gegrond op den Bijbel. Want de Bijbel bindt ons samen. De Bijbel op welken de Pilgrim-Fathers hun hand legden en waardoor ze samen sterk stonden. Wij vereenigen ons heden in het lied des vertrouwens: „Mijn Schild en mijn Betrouwen, zijt Gij, o God, mijn Heer!”

Ten vijfde, dat er heel wat gezegd is in deze dagen, dat niet door den beugel kon; dat er ook ten voordeele van internationale politiek niet onduidelijke ge-

luiden werden vernomen, die bij zulk een herdenking zeker achterwege hadden moeten blijven; maar dat er ook op plaatsen, waar men het niet verwachten zou, woorden zijn gesproken, die mijn hart met vreugde en dank aan God hebben vervuld. Zoo sprak de Minister van Onderwijs bij de officiële opening van de herdenkingsdagen o.a. deze kostelijke woorden: „O, het kostte hun veel, hun volk, hun landleven, hun familie, hun vrienden te verlaten voor een land, dat zij slechts bij name kenden; welks taal zij niet verstonden; waar zij zoo moeilijk een bestaan zouden kunnen vinden. Maar het moest. Want het is een mensch niet geoorloofd, iets tegen zijn geweten te doen. Liever armoede, ellende, ja, den dood, dan ongehoorzaamheid aan God. Donker is het heden, donker de toekomst. Maar nimmer dooft het licht van hun geloof, hun beginsel-trouw, hun onbevleeten wandel. Ja, zelfs laat gedurig de vlamme begeerte op, om in ver afgelegene deelen der wereld het Evangelie van Christus koninkrijk te verbreiden. . . . Van drie volkeren slaan hier mannen de handen ineen om het pand te bewaren, hun door deze pelgrims toevertrouwd. Dat pand is het oprecht Christelijk geloof, dat zijn geheel eenige waarde openbaart in het persoonlijke leven zijner belijders en vandaar uitstraalt in huis, maatschappij en staat. . . . O, vooral in onzen tijd, waarin op de puinhoopen eener zichzelf-doodende beschaving, de machten van zwaard en revolutie, van geld en weelde hoogtij vieren, kan de herinnering van deze predikers van zelfverloochening door geloof, van hervorming door geestelijke vrijheid, van machtsoefening door zedelijke autoriteit een weldaad zijn. Mannen en vrouwen in wier ziel een Goddelijk Plan is ingegrift, en die trekken, niet wetende waar zij komen zullen, en die arbeiden, niet wetende wat er van worden zal, waren en zijn nog de hervormers der wereld. Laat ons het ideaal grijpen tot dezulken te behooren!”

Tot zoover Excellentie Dr. de Visser. — Van geheel anderen aard was het andere woord, uitgesproken in Amsterdams Raadhuis ten aanhoore van den waarnemenden burgemeester en zijn wethouders, door Sir Murray Hyslop, Rechter in Londen, Magistraat van Chislehurst in Kent. Hij hield een treffende rede over den vrede, gebaseerd op internationale vriendschap tusschen de volken, maar eindigde zijn warm betoog met de krachtig uitgesproken woorden: „Doch vergeten wij niet, dat er geen ware vriendschap, geen ware verbroedering, geen waarachtig geluk is dan door en in Jezus Christus.” Een oud Christen, arbeider des Heeren, die in vele landen reisde en vele plechtigheden had bijgewoond, zeide, dat hij diep getroffen was, dat zulk een woord in zulk een omgeving gesproken werd. Later sprak ik den Magistraat zelf, die het had geuit, en hij zeide, dat hij ze biddend had uitgesproken, en steeds behoefte had, op gepaste wijze voor zijn Heiland uit te komen. Geloofd zij de Meester, die zulke trouwe getuigen geeft! — Mag ik ten slotte nog twee woorden noemen van de mannen, die door hun geestdrift, onvermoeide geestkracht en organisatievermogen zoo veel aan het welslagen dezer dagen hebben gedaan? Dr. Plooy, die er reeds van 1918 af voor bezig is geweest, en Prof. Dr. H. M. van Nes, die telkens zoo goede leiding gaf. — Dr. Plooy merkte in Leiden o.a. op: „In Christus is de eenheid onverbreekelijk. Robynson roept ons dit toe. Christus is de Rots der eeuwen. In Hem zijn zwakke schepselen sterk als ijzer. In Hem staan zij pal. Door Hem zullen natiën en de enkele personen zalig worden. Niet waar, wij willen Christus

volgen! En God danken voor den boodschapper Robynson, die ons op zijn wijze deze tijding bracht.” — Prof. van Nes sprak in Amsterdam voor duizenden den wensch uit, dat de cirkels grooter en grooter mochten worden, maar altijd om het ééne Middelpunt, ja, hij wees er op, dat ieder persoonlijk voor het eigen cirkellevén, dat ééne Middelpunt behoeft om waarlijk gelukkig te zijn. — Hoe dit mogelijk is, wees op duidelijke wijze in Leiden Dr. Charles S. Macfarland uit New-York aan, die in een Pelgrim-toespraak de opmerking maakte: „Wij kunnen de wereld, en hen aan wie wij Gods beginselen hebben te brengen, nooit redden, zoolang dié wereld en die menschen niet tot het besef zijn gebracht, dat het noodig is *gered* te worden. Laat ons dan trouw zijn in onze roeping, en de menschen spreken over zonde, oordeel en verzoening.” Iets, waarop ook de vrome, vriendelijke Prof. Antal uit Hongarije, die in het Nederlandsch en Duitsch sprak, zoo eenvoudig-schoon wees: Puriteinen zijn zij, die het oordeel uitspreken over hun leven en zich voor God met schuld neerwerpen, Hem erkennend en van Hem de zaligheid aannemend om dan voor Hem te leven. „Het Puritanisme is niet dood,” riep spreker uit, „want het kan niet sterven, omdat het de levende geest is van allen waren godsdienst.”

Ten zesde, dat de heer H. G. Wood de belangrijke opmerking maakte, dat de Pilgrim Fathers de gedachte verder uitwerkten: „geen geestelijken en leeken,” en „de Bijbel het boek is voor het volk, niet alleen voor priesters en geleerden.” Hij haalde een woord aan van Cartwright, die ongeveer 1580 stierf, en die tot de Puriteinen behoorde. Deze zeide: „Blijkt het niet uit de vele gelijkenissen, en uitdrukkingen aan het leven ontleend, dat de Bijbel voor den eenvoudigste is, terwijl tegelijk de geleerde er steeds dieper schoonheden in vindt. Er wordt gesproken over de bloemen des velds, over den herder met zijn kudde, en telkens weer treft het ons, hoe alles zoo heerlijk eenvoudig is, heeleidend tot een Persoon, die van alles de ziel is.” — Waard in gedachte te houden is ook het woord van Robynson: „The Lord hath yet more light and truth to break forth from His word.” Dit woord werd onzes inziens verkeerd uitgelegd, als zouden wij nieuwe openbaringen krijgen. Maar zooals het luidt: „De Heer wil telkens uit Zijn Woord ons nieuw licht en nieuwe waarheid schenken,” is het de overdenking waard, opdat we niet angstvallig zouden blijven staan bij het licht en de waarheid in vroeger eeuwen door mannen Gods gezien. Dat de Gemeente dit verstond!

Ten zevende, dat de geloovigen het wel wat meer mochten beseffen in onzen tijd, dat zij vreemdelingen en bijwoners zijn. Neen, niet in den zin van kneziers of kluzenaars. Maar . . . het volle leven medelevend, *toch pelgrims*. Pelgrims, die het uitspreken, als de Grootte Pelgrim Jezus Christus: „In deze wereld, maar niet van deze wereld.” En: „Ik betrouw op U.” Pelgrims, die verlangend uitzien naar het land, waar God den pelgrim loont!

